

**Rapport fra deltagelse i
International Farm Management Associations 17. Kongres, Illinois, USA, Juli 2009**

International Farm Management Association (IFMA) afholder hvert andet år en verdenskongres. I 2009 afholdtes kongressen i Illinois USA fra 19.-24. juli. IFMA er kendetegnet ved en bredt sammensat medlems- og deltagerkreds, primært bestående af forskere, undervisere, rådgivere og praktiske landmænd. Der var i år godt 200 deltagere fra alle kontinenter.

Temaet for kongressen var "Fødevarer, fiber og energi for fremtiden", og det var således meget aktuelle emner på programmet, ikke mindst set fra en dansk vinkel, hvor vi med en betydelig fødevarereproduktion befinder os i orkanens øje med et markant gældsbelastet erhverv. Samtidig har regeringen med sin "Grøn Vækst" pakke bl.a. bebudet, at der skal turbo på produktionen af bioenergi i bredeste forstand

I tilslutning til kongressen afholdes tillige et seminar om risikostyring i landbruget, Vi deltog også i dette seminar.

Hovedsynspunkter

De andre lande udvikler også landbruget, så selvom vi i Danmark mener, at vi hele tiden gør det endnu bedre med ny teknologi og øget effektivitet, så fremgik det klart ved deltagelse i kongressen, at man også udvikler landbruget i de andre lande.

- Udviklingen går stærkt, og der gøres store fremskridt i andre lande. Det kan skyldes "det aftagende merudbyttets lov", hvor vi i Danmark har et højt udgangspunkt, men det kan også skyldes prioritering og "kritisk masse". De offentlige forsknings- og udviklingsbudgetter er gennem de senere år blevet reduceret, og forskningsindsatsen fra danske firmaer har ikke et stort omfang i international sammenligning, da vi volumenmæssigt er små i den internationale skala.
- Der kan derfor spores en bekymrende tendens til at udviklingen går udenom os. De andre vil og kan selv. I planteproduktionen satses enormt på GMO i udviklingen af nye sorter, der har en bedre sygdomsresistens og kan producere højere udbytter med lavere vand- og gødningsforbrug. I Midtvesten er teknologien med 2. generation af GPS jordbrug taget i brug i det praktiske landbrug med væsentlige udbyttestigninger og besparelser på input som resultat.
- Bioenergi vinder hurtigt frem, først og fremmest som bioethanol og vindenergi, men der satses også på solenergi og 2. og 3. generation af biobrændstof.
- Der er betydelig fokus på indtjening i landbruget i andre lande, og værdiansættelsen af indsatsfaktorerne, herunder jord, tager behørigt hensyn til det faktiske indtjeningspotentiale. Der kan tilmed konstateres en lav gældsbelastning i de fleste landes landbrug med deraf følgende frihedsgrader ved omstilling i sektoren.
- Der kan desuden konstateres en mere helhedsorienteret fokus på risikohåndtering og forståelse heraf, herunder en betydelig fokus på markedet og klima, som væsentlige faktorer for en sund indtjening.

Den globale fødevarerforsyning

Professor Robert Thompson, Fra University of Illinois indledte kongressen med et perspektiverende indlæg med argumenter for, at de makroøkonomiske forhold fremover vil have størst indflydelse på landmændenes situation, fx

- Handelspolitik (kan fx være åbning af eksport fra EU til Sydkorea i 2010)
- Forskningspolitik (fx nedskæringer på landbrugsområdet I DK)
- Valutakurser, rente og inflation

Rapport fra deltagelse i
International Farm Management Associations 17. Kongres, Illinois, USA, Juli 2009

- Den offentlige politik for
 - Kredit
 - Skat
 - Energi
 - Miljø
 - Fødevarer
 - Fødevarer sikkerhed
 - Dyrevelfærd
 - Drivhusgasser
 - Andre reguleringer

Han kom desuden ind på paradokset med hungersnød i verden. Der produceres masser af mad i verden i dag, men en milliard mennesker sulter alligevel. Hunger er betinget af den enkeltes manglende evne til at skaffe mad grundet mangel på købekraft eller grundet krig, naturkatastrofer eller politisk relaterede hungerkatastrofer. Fødevarerhjælp kan løse problemet på kort sigt, men en permanent løsning indebærer, at vi skal løse fattigdomsproblemet gennem jobskabelse (Lær en mand at fiske er bedre end at give ham en fisk).

Der er forsat forventninger om, at den globale befolkning vil øges til over 9 mia. i 2050, og der er derfor brug for en markant højere fødevarerproduktion.

Det unikke ved landbruget

- Betydningen af jord, vand og sollys for produktionen indebærer, at produktionen kun kan gennemføres i nogle geografiske områder.
- Moderne landbrugsproduktion er mere kapitalintensiv end anden varem fremstilling.
- Gennem et lands økonomiske udvikling falder landbrugets betydning for nationaløkonomien og beskæftigelsen.
- Landbrugets produkter – fødevarer - er nødvendige for alle hver dag for at opretholde livet

Verdens befolkning, mia.

Region	2008	2050	Change	Percent
World	6,705	9,352	+2,647	+ 40
High Income	1,227	1,294	+ 67	+ 6
Low Income	5,479	8,058	+2,579	+ 47
East & S.E. Asia	2,144	2,459	+ 315	+ 11
South Central Asia	1,683	2,605	+ 922	+ 55
Sub-Saharan Africa	809	1,698	+ 889	+110
Lat. America/Carib	577	778	+ 201	+ 35
N. Africa & W. Asia	422	670	+ 248	+ 59

Øget produktion

Offentlige og private investeringer i landbrugsforskningen har hidtil forøget produktiviteten mere end stigningen i efterspørgslen, så vi i de sidste 150 år har set et realprisfald på korn. Men vi behøver en fordobling af verdens fødevarerproduktion med mindre vand og på næsten samme areal, og samtidig skal vi producere bioenergi.

De fremtidige verdensmarkedspriser på fødevarer vil afhænge af, om forskningen kan forøge jord- og vandproduktivitet hurtigere end den globale efterspørgsel.

Vi skal dog indstille os på stigende svingninger i priserne, og der kommer ikke en eksplosion i efterspørgslen på kort sigt. På langt sigt er der behov for en markant højere produktion, hvis alle på kloden skal have mad. Men det er de andre der bestemmer, ikke landbruget.

Selvom, der er nedgang i verdensøkonomien er væksten i Kina kun reduceret fra 10 til 7, og i Indien er vækstraten 6, og det er høje vækstrater i forhold til hvad vi ser i USA og Europa. Og betydningen af Asien som selvstændig spiller i den globale økonomi kommer vi sikkert til at

FFra Pioneers forsøgsfarm

**Rapport fra deltagelse i
International Farm Management Associations 17. Kongres, Illinois, USA, Juli 2009**

mærke mere til. Kina, Japan og Korea har god mulighed for at reducere vestens indflydelse.

GMO

Indtjeningen i produktionen af svin, oksekød og mælk lider i hele verden. Men omvendt har planteproduktionen i bl.a. USA gode vilkår. Fremtiden i planteproduktionen blev bl.a. beskrevet af multinationale plantefirmaer, der forventer at fordoble udbyttet pr. ha og reducere input med 1/3. Det lyder som et højt mål, men faktisk viste besøg på Pioneer og Monsanto, at der mange steder i verden dyrkes afgrøder i forsøgsmarker, der giver betydeligt højere udbytter end de udbytter, som den almindelige landmænd opnår. Dog er der omkostningerne til forholdsvis dyr udsæd, som skal indkøbes hvert år, og i U-landene er et af problemerne, at man her mangler penge både til såsæd og gødning. Vi fik dog forklaret, at mange pengestærke fonde har gang i mange projekter, bl.a. beskæftiger Melinda og Bill Gates Fonden sig med disse problemer.

Når det drejer sig om USA er ca. 80 % GMO afgrøder, og det har løftet udbyttet betydeligt. Udbyttet i majs i USA har således været højere i de sidste 10 år end i Europa. Landmænd i USA er overrasket over, at landmænd og politikere i Europa ikke mere aktivt forsøger at anvende GMO og derigennem øger udbytter og indtjening.

I øvrigt har man fokus på hele verdens fødevarer-situation.

GPS

Et spændende besøg var på en bedrift, der anvender stribe-reduceret jordbehandling baseret på en avanceret form af GPS, kaldet RTK. Udstyret koster op til 100.000 kr. pr.

Stribesåning

traktor. Ved denne behandling sås og gødes med en maskine, der laver en lille vold. Den pågældende stribe er ca. 10 cm bred. Året efter flyttes sporet. Der anvendes faste kørespor. Det var tydeligt ud fra besøget at skiftet til stribe-reduceret jordbehandling havde givet et løft i udbyttet på 15-30 %. Det nye tiltag reducerer tillige input, og der bruges ikke flere pesticider end ved konventionel dyrkning. Dertil kommer teknikker som autotracking, som fx John Deere har på deres store mejetærskere.

Bioenergi

Med den meget store majsproduktion er Illinois den 3. største producent af bioethanol i USA. I alt 3 % af alt benzin solgt er ethanol, og andelen af majs brugt til ethanol er steget fra 6 % til 20 % på få år. Benzin iblandet ethanol kan købes i staterne i kornbæltet, men ikke i alle USA's stater.

Et besøg på en bioethanol fabrik viste, at restproduktet i form af tørret majs granulat (Dried Distillers Grains Solution, DDGS) er et vigtigt restprodukt, ikke mindst i en tid hvor prisen på ethanol falder igen. Af 100 kg majs produceres ca. 35 l ethanol og 33 kg DDGS, der bruges som foder til svin,

Sendemast til avanceret GPS

Ny fabrik for bioethanol – lavet ud fra tidligere foderstoffaciliteter

**Rapport fra deltagelse i
International Farm Management Associations 17. Kongres, Illinois, USA, Juli 2009**

malkekøer og kødkvæg. Der har været stigende efterspørgsel for DDGS, hvorfor prisen har været stigende. Det er således ikke enten bioethanol eller foder, da det kun er stivelsen som trækkes ud af majs. DDGS har således tre gange så højt indhold af f.eks. protein i forhold til majs. Den fabrik vi besøgte havde haft et overskud på 80 øre pr. liter ethanol, men i øjeblikket var overskuddet kun 20 øre pr. liter ethanol svarende til salget af DDGS.

Der gives i dag tilskud til ethanol produktion, men da støtten udbetales til køberen er det typisk olieproducenterne, der modtager støtten. Der er 2. generations ethanol fabrikker på vej, hvor man bl.a. bruger præriegræs, der kan blive op til 3 m høj og er billigere, ligesom et 3. generations værker, fx baseret på alger er undervejs.

Det blev understreget, at det er uhyre vigtig med langtidssikkerhed for at biomassen er tilgængelig. Der forskes endvidere i at anvende biobutanol, der har et kulstofatom mere en ethanol og derfor mere stabilt. Man er ved at opføre et demo anlæg i England, der forventes klar i 2010

I et indlæg fra Tyskland blev omtalt, at 15 % af arealet i Tyskland bruges til energi, og biomassebehovet er større end lokalområderne kan levere, og der har medført en prisstigning på landbrugsprodukterne. Der forventes en øget arealanvendelse til energiproduktion i de kommende år.

I et af kongressens hovedindlæg om bioenergi argumenterede Tadeusz Patzek fra University of Texas, at forudsigelserne om stigende olie- og kulproduktion er falske. Vi er omkring max nu og frem til 2050, hvorefter det falder. Bioenergi kan dog ikke løse vores problemer, vi skal have en ændring i adfærd og forbrug, så vi kommer ned på 1/10 af vores nuværende forbrug i Amerika, hvis vi skal klare os med bioenergi.

De fossile brændstofreserver er store, men produktionshastigheden kan ikke følge med. Der er for dyrt energimæssigt at udvinde reserver, så de store reserver kan ikke bruges, så hurtigt som vi har brug for. Vi har dog store reserver af naturgas og de kan være fine som supplement til vindenergi i de perioder, hvor der ikke blæser.

Patzek var tvivlende overfor atomkraft, da der er problemer med kølevand og sikkerhed og ingen vil have det tæt ved. Mener at kulproduktionen vil gå ned, og vi skal til at bruge el til biler.

En anden amerikaner, Thomas Dorr, argumenterede for at markedet vil ændre det hele. Vi er i de tidligere stadier for en mere markant transition. Vi ændrer ikke vores vaner, men vi er intelligente, og markedet vil presse os til at effektivisere og nyudvikle.

Vindmøller

I området omkring Illinois er der meget vækst i omfanget af vindenergi, der typisk er etableret i vindmølleparker. Der er også i USA krav til støjniveau og placering. Hvis vindenergien skulle nå et omfang som i Danmark på ca. 20 % er det et problem, at el-nettet er gammelt og ikke tillader en effektiv omfordeling af elektriciteten mellem staterne. Der er således meget vindenergi i Californien, Texas og Illinois.

En række tilskudsordninger gør det lukrativt at investere i møller. Investeringerne i parkerne er store og foretages af selskaber, mens landmanden lejer grundene ud med en årlig leje på op til 20-45.000 kr. pr år for ca. ½ ha. Mange af de møller vi så var Vestas møller (1,6 MW) produceret i

Vindmølleparken viste i fuld skala, hvor meget en vindmølle fylder for info til naboer og offentligheden

**Rapport fra deltagelse i
International Farm Management Associations 17. Kongres, Illinois, USA, Juli 2009**

USA og opsat af firmaet Horizon Wind Energy.

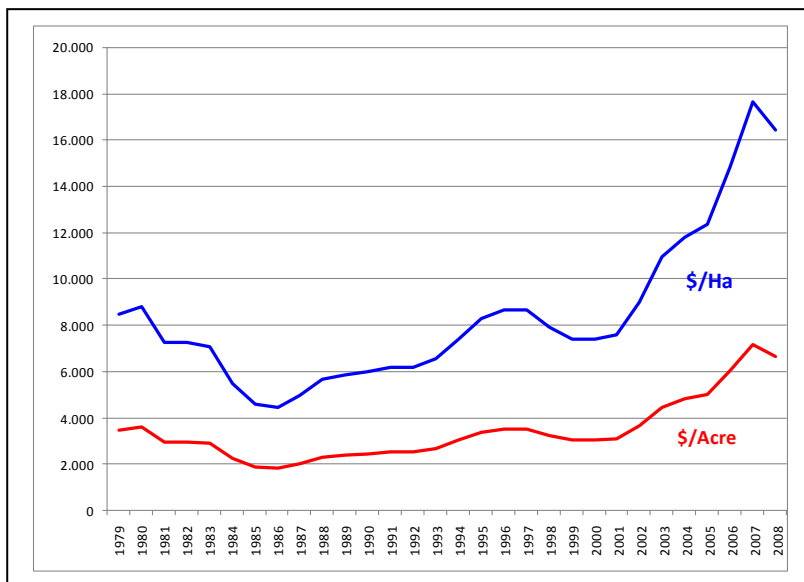
En række stater har direkte krav om minimumsomfang af vedvarende energi, og da Illinois ikke satser på solenergi vil vindenergi være en vigtig faktor. Hovedmålet er at reducere USAs afhængighed af olie fra udlandet. Lavere energiforbrug pr. person nævnes sjældent som en mulighed, men der er i dag dog et lille incitament til at købe mere energivenlige biler.

Jordpriser

Jordpriser på god jord i Illinois blev fremlagt på IFMA kongressen, se figuren. Illinois Society of Professional Farm Managers & Rural Appraisers (ISPFMRA) udfører et omfattende dokumentationsarbejde om jordpriser i Illinois. I en halvårsårsrapport i 2009 anføres de gennemsnitlige priser pr. acre pr. 1.7.2009 således:

Fremragende produktive jorder	\$7,200
Gode produktive jorder	\$6,300
Gennemsnitligt produktive jorder	\$4,900
Ringe produktive jorder	\$4,000

Definitionerne på de forskellige jordkategorier er fastsat ud fra et detaljeret grundlag, hvor det dyrkningsmæssige potentiale indgår med flere parametre fastsat af University of Illinois, og det fremgår, at jordens afkastpotentiale er en meget betydningsfuld faktor ved prisfastsættelsen i USA, hvorimod det ikke har samme betydning ved den danske prisfastsættelse.

- Jordprisen toppede i 1981 efter 70'ernes inflation og tilskud
- I 1980'erne faldt jordprisen med over 10 % pr år i 6 år som følge af den store landbrugskrise
- Fra 1987-1998 var der en meget stabil periode med lave prisstigninger
- I 2001 begyndte priserne at stige som følge af ny teknologi og jord blev et investeringsobjekt
- Fra 2003 blev prisen højere som følge af ændrede skatteregler
- I 2008 toppede prisen på grund af god driftsøkonomi og forventninger om en kommende langtidsinflation
- I 2009 er prisen faldet 3-8 % som følge af den generelle økonomiske situation samt lavere indtjening i planteproduktionen

I 2008 kunne man konstatere en stigende jordpris i første halvår, men i løbet af året vendte udviklingen, og i fjerde kvartal gik salget næsten i stå. Der blev dog gennemført mange handler med mere end 1.000 købere, hvoraf de fleste var lokale landmænd. Jord med god bonitet var eftertragtet som en sikker investering, der også blev motiveret af en meget lav rente. Prisen var påvirket af flere faktorer. Høje produktpriser i starten af året trak priserne op, mens stigende omkostninger trak den anden vej. Efterspørgsel efter lokaliteter til store vindmølleparker og etablering af bioethanol fabrikker påvirkede ligeledes prisen i opadgående retning, hvorimod efterspørgsel til bygge- og industrigrunde stort set ikke eksisterede som følge af finanskrisens fremmarch.

Gæld

Verdens landbrug er ikke tyngt af den store gæld. Mange lande rapporterer om umuligheden i at optage lån eller drive landbrug med gældsbelastning. Egenkapitalen er derfor generelt høj. I USA er den gennemsnitlige gældsprocent på ca. 9, hvilket er historisk lav. Under landbrugskrisen i 1980'erne var gældsprocenten over 20 %, hvilket illustrerer erhvervets sårbarhed, sammenlignet med danske forhold, hvor en gældsprocent på 20 forekommer særdeles lav. Lånemulighederne er tilsyneladende gode, hvis der er en sund økonomisk forretning i investeringerne. Rabobank yder således lån i jord. Primært op til

**Rapport fra deltagelse i
International Farm Management Associations 17. Kongres, Illinois, USA, Juli 2009**

25 % af værdien, men i konkurrencesituationer op til 75 % af værdien. Man yder både korte og lange lån, op til 30 år. Renten på et 30 års lån med fast rente er ca. 8 %. Hvis man skal have en variabel rente er margin 3 %, hvilket giver en samlet rente pt. 3¾ - 4 %. Ved ansøgning om lån afleverer landmanden 3 års driftsregnskaber og 3 års skatteregnskaber. Afdragsfrie lån kalder man "evergreens", med humor i stemmen.

Landmænd i USA er generelt ikke klemte i den økonomiske krise. De kan stadig huske, hvordan det var i firserne, og har derfor fulgt en forsigtig strategi uden gearing.

Samtidig er mange amerikanske landmænd ude af den økonomiske risiko i den animalske produktion. En væsentlig del af produktionen sker i firmaer med andre investorer, og det er dem, der har båret en væsentlig del af de sidste års store tab i sektoren. Kontraktlandmanden er kun ramt, hvis han er aktionær.

I øvrigt oplevede vi en opgivende holdning, når vi fortalte om dansk landbrugs gæld. Så spurgte amerikanerne straks, om regeringen har lavet en hjælpepakke. For ingen havde fantasi til at forestille sig, at man kan drive landbrug med overskud med en gæld af denne størrelse. På en måde kunne vi opfatte os selv som islændinge, der talte med danskere, idet vi jo også kan mene at den islandske økonomiske situation er uholdbar.

Risikostyring

På kurset i risikostyring, arrangeret af "Right Risk" – en samarbejdsorganisation fra en række landbrugsuniversiteter i det centrale USA - blev vi introduceret til hele risikopaletten: Production, Marketing, Financial, Legal, Human.

Man har godt fat i metoder, hvor stokastiske variable indgår i værktøjer og tænkemåder, og de er derfor betydeligt længere fremme end vi er i Danmark. Det er derfor vores indtryk, at danske landmænd med fordel kunne lære mere om risiko bredt forstået. Både tankemæssigt, uddannelsesmæssigt og værktøjsmæssigt. Risikostyring opfattes af mange mest som afdækning af prisrisici og finansiel risiko, mens de øvrige forhold ikke er blevet levnet megen fokus i de sidste 15 års opgangstider.

Det er ikke blot i USA, at man har fokus på en bredere forståelse af risiko og brug af moderne værktøjer med stokastiske variable i rådgivning og undervisning, så man bedre får grundlæggende fokus på vigtigheden af de store udsving i såvel klimatiske forhold som pris- og afsætningsmæssige forhold. Det fremgik af flere indlæg, hvor man benyttede sig af simulering af forskellige forløb med stokastiske variable. Det blev også understreget, at det er vigtigt, at landmanden forstår risikoelementerne i sine forretningsplaner, og er bevidst om sin gearing ved investeringerne.

Den danske risikostyring har i stor udstrækning været udmøntet af långiverne, idet man oftest har foretaget ønskede investeringer, såfremt de kunne finansieres - uanset rentabilitet.

For at sikre den danske landmand større viden om risiko og risikohåndtering og bedre redskaber til styring af risiko foreslås derfor en større revitalisering af rådgivningsprodukterne, herunder en efteruddannelse af rådgiverne, på dette område med efterfølgende træningsforløb for landmænd. Forslaget er givet til Landscentret medarbejdere indenfor området, og som et forprojekt er foreslået, at en deputation på ca. 20 personer fra Landscentret og 4 udvalgte centre i projektet vedr. helhedsorienteret risiko tager på en tur til USA, hvor der stiftes bekendtskab til produkter, metoder, træningsforløb og værktøjer, som er udviklet og bruges af folkene bag "Right Risk". Såfremt turen og læringen giver inspiration og beslutning om en dansk kampagne på området kan der efterfølgende laves et projekt, der har til formål at kortlægge, tilpasse, udvikle og implementere styringsværktøjer til risikostyring på det enkelte landbrug, herunder indlæring, implementering i rådgivningssektoren og i

**Rapport fra deltagelse i
International Farm Management Associations 17. Kongres, Illinois, USA, Juli 2009**

kreditsektoren, således at værktøjer og normer bliver opfattet som branchestandarder. (Jfr. Johannes Christensens bornholmerprojekt i 1980'erne)

Politisk fokus

Greg Traxler fra Melinda og Bill Gates Foundation talte på kongressen om fødevarer sikkerhed, og om behovet for øget fødevarerproduktion. Landbruget har været glemt i megen politisk fokusering de sidste 10-20 år, men det vil blive ændret i de kommende år, mente han. Der var også indlæg om "consumer acceptance" af innovationsteknologien for at sikre anvendelsesmuligheden af de nye produkter

Andre lande

Foredragene på kongressen omfattede også beskrivelse af stordrift i Rusland, Argentina, Australien og USA, samt landbrugsdrift i Europa. Generelt var der kun få der klagede over landbrugets situation. Synspunktet var, at jordpriser og investeringer må afspejle indtjeningen. Jordprisen skal ned flere steder, bl.a. i Holland og Irland - og også i USA.

USA

På overfladen ser USA i store træk som det "plejer". Måske lidt mere slidt, og billerne er blevet lidt mindre, men grundlæggende er kulturen ikke ændret.

Fødevarer og energi er billige, og man ønskede generelt ikke at tale om den økonomiske krise.

Selvom der er samme tendens i USA som i resten af verden, hvor man flytter mod byerne, er det vores indtryk at mange landdistrikter står forholdsvis stærkt i USA. Man bindes bl.a. sammen af kirkerne, hvor det sociale liv foregår. I landdistrikterne går typisk 60-65 % i kirke - et større antal end i byerne - og her mødes man så, uanset om man er landmand eller ej. Vi så også, at 4H var en velfungerende organisation flere steder.

Forlag til Dansk Landbrug

Vi skal fremover have mere fokus på indtjening og afkast. Vi har talt mere om egenkapital end om risikostyring, selvom den store gæld i variabelt forrentede lån er en betydelig risiko. Og vi har foretaget mange investeringer med en stor grad af gearing, og det efterlader os sårbare med kun begrænsede handlingsmuligheder.

Vi skal derfor være yderligere opmærksomme på, at verden omkring os ændrer sig. De andre spiller "et nyt spil", og det er ikke langsigtet bæredygtigt, at vi træner i at "spille vores spil" mere sofistikeret, når de andre begynder at spille et helt andet spil.

For dansk landbrug vil det være afgørende, at vi opnår flere frihedsgrader og større finansiel styrke i kraft en lavere gældsbelastning.

Danmark er med sin beliggenhed, klima og areal et "smørhul" til produktion af landbrugsvarer. Alligevel har dansk landbrug store økonomiske udfordringer som følge af den øgede internationalisering. Dansk Landbrug bør derfor nedsætte en tænketank, der kan fremlægge ideer og forslag til at øge dansk landbrugs konkurrencekraft gennem en lavere gældsbelastning. Det er tvivlsomt, om vi kan klare os i længden i det internationale kapløb med den nuværende gældsbelastning.

Yderligere materiale

- Udviklingen går stærkt – og uden om Danmark. Kronik i LandbrugsAvisen den 2.10.2009
- Jordpriser i Illinois. Manuskript til artikel i Landøkonomisk Tidsskrift, oktober 2009
- Hovedpræsentationer findes på www.ifma17.org